

Preto by som chcel na nich apelovať: Bojujte proti poklesu úrovne našich škôl, dvíhajte vzdelanostnú úroveň svoju i iných, pestujte a zachovávajte svoju morálnu integritu, nebuďte masovými a davovými ľuďmi - miliónmi, ale snažte sa byť osobami a osobnosťami. Bojujte proti devalvácii určitých hodnôt, bojujte proti kultúrnemu braku, ktorým nás zaplavuje knižný trh, kiná, televízia, proti korupcii, mafiánstvu, bojujte, bojujte...

Počujem vašu ironickú výčitku: Bojujte, bojujte proti svetu, ktorý sme vám pripravili my starší, ťahajte za nás horúce gaštany z ohňa. Do istej miery máte pravdu. Lenže človek nie je v dejinách len svojím pánom. Všetličo ho prevalcuje a odhodí inam. Nám sa to stalo, ako viete, v hojnej miere a dúfajme, že váš osud bude lepší. A tak aj vaše možnosti. Prajem vám veľa úspechov. V každom prípade budete však aj vy raz dávať varovné odkazy mladým. Inak to nejde.*

František Novosád — Plavba proti prúdu

/ *Sailing Against the Stream*

Šéfredaktori si zvyknú sťažovať na tri veci: na nedostatok peňazí, na nedostatok dobrých príspevkov a na nedostatok čitateľov. A čím je časopis menší a náročnejší na seba i na svojich čitateľov, tým sú sťažnosti šéfredaktorov oprávnenejšie: naozaj niet dost peňazí, niet dost dobrých príspevkov a počet čitateľov je vždy menší, ako by si časopis zaslúžil. Nechajme teraz bokom prvý predmet sťažnosti, i keď si niekedy myslíme, že tam, kde je prvý problém vyriešený, tam sa ľahko dá riešiť aj druhý a tretí. Teda, kto má dost prostriedkov, dokáže získať kvalitné príspevky a dokáže získať aj čitateľov. Je to však len predstava, v realite žiaľ niet nijakej priamej úmernosti medzi množstvom zdrojov a kvalitou príspevkov a množstvom čitateľov. Dokonca v prípade *Kritiky a Kontextu* nie je celkom na mieste sťažovať sa na nedostatok kvalitných príspevkov. Iste, vedeli by sme si predstaviť kvalitnejšie príspevky, keď to však porovnáme s tým, čo slovenské intelektuálne prostredie ponúka, *Kritika a Kontext* patrí určite k tým, čo v súťaži o získavanie kvalitných príspevkov nezostávajú vzadu.

Vážnejším problémom sú však čitatelia. I keď údaje o počte reálnych čitateľov patria v každom časopise k „redakčným tajomstvám“, predsa len, keďže starosti všetkých šéfredaktorov sú skoro rovnaké, možno by bolo potrebné už nahlas povedať, čo všetci vedia, že totiž na Slovensku sa stráca a možno sa už stratil či-

Editors-in-chief usually complain about three things: lack of money, lack of good contributions, and lack of readers. The smaller the journal is and the more demanding it is with respect to itself and to its readers, the more just these complaints are: there is neither enough money nor enough good contributions, while the readership is still far smaller than the journal might reasonably deserve. Often, we tend to think that by solving the first difficulty we can also solve the second and the third; it seems to follow that where the financial means are sufficient, one should also be able to attract quality contributions and a wider readership as well. Unfortunately, this is an illusion. In reality, there is no equivalence between the amount of financial means, on the one hand, and the quality of contributions and the number of readers on the other. In the case of *Kritika a Kontext*, whose resources are modest, it would be somewhat incorrect to complain about the lack of quality contributions. Of course, we can always imagine contributions of a higher quality than those we have but, when compared to what is currently on offer within the Slovak intellectual community, *Kritika a Kontext* is hardly a loser in the contest for quality contributions.

The issue of readership, however, represents a more serious problem. Even though the actual number of 'real' readers is a closely guarded "editorial secret" for most journals, all journals face the same challenge of declining readership.

tateľ. Najprv sa stratil čitateľ náročnejších periodík, postupne sa táto pliaga prenáša na aj na menej náročné periodiká, náklady časopisov klesajú. To, že sa stráca čitateľ, ešte neznamena, že noviny a časopisy končia, len menia svoj „spôsob existencie“. Zostal totiž ešte pozerať, a prežívajú vlastne len tí, ktorí vychádzajú v ústrety „pozeraťovi“.

„Zmiznutie čitateľa“ má ďalekosiahle dôsledky a signalizuje zrejme zmeny v hĺbkových vrstvách našej kultúry. Dalo by sa o tom veľa povedať, tieto úvahy však zrejme vyústia do tvrdenia, že „zánik čitateľa“ je príznakom postupnej deštrukcie politickej verejnosti.

Ide o tento trend spomaliť a pokiaľ možno obrátiť. Toto spomaľovanie sa môže odohrávať na niekoľkých rovinách:

Strata čitateľa by sa zrejme dala spomaliť tak, že by sa distribúcia a propagácia kvalitných časopisov vyňala, aspoň čiastočne spod kompetencie trhu. Viem, že okamžite sa ozvú tržní liberáli a začnú dokazovať, že o tom, čo je a čo nie je kvalita, predsa nemôžu rozhodovať nejakí úradníci, alebo nejaká „komisia múdrych“, že o tom môže rozhodnúť len konzumenti, klienti, odberatelia.

Takto by sa úbytok čitateľov dal len spomaliť. Nedá sa zastaviť celkom a to preto, že úbytok čitateľov (náročnejších textov) súvisí s tým, že postupne sa kultúra znalostí začína nahradzovať kultúrou zručností. Dnes celé sféry spoločenského života sú v rukách „zaučených“, nie v rukách „vyučených“. Paradigmou je ovládanie počítača: kolkí z nás vlastne vedia, ako to počítač robí, že ... Avšak napriek tomu, že to nevieme, tak spravidla na ňom to, čo potrebujeme vieme urobiť. Vieme teda, „ako“ sa s tým zachádza, nevieme, „prečo“ je to tak. Dnes napr. celá sféra médií je záležitosťou „zaučených“, podobne je to aj s politikou, nakoniec aj moderná ekonomika si dokáže, aspoň v istej miere, preraziť svoju cestu prostredníctvom tých, ktorí sa to „naučili tým, že to robili“. A tu sme pri koreni veci, „zaučenec“ nepotrebuje text o princípoch, potrebuje príručku, návod a aj k tomu siahne až potom, keď všetko ostatné zlyhalo.

It should be admitted, loudly and finally, what everyone already knows: Slovakia has been losing readers and has probably lost them forever. Readers of the more demanding, specialized periodicals were the first to vanish. Since then, this 'plague' of decreased circulation has also gradually affected the more popular periodicals and the print media more broadly. The disappearance of the reader does not mean that newspapers, magazines, and journals are becoming obsolete. Instead, what is happening is a change to their 'mode of existence'. The audience still remains, and only those publications that can meet its demands will survive.

"The disappearance of the reader" has far-reaching consequences and potentially signals changes at the deepest layers of our culture. Much more could be said about this issue -- these reflections could lead to the fuller claim that the disappearance of the reader is a sign of the gradual destruction of the critical public.

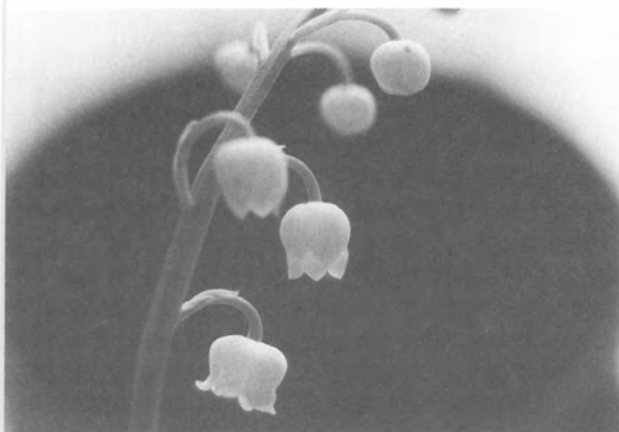
For those of us involved with such publications, the aim should be to slow this process down or even reverse it, if possible. This slowdown could take place on more levels:

The trend of declining readership might perhaps be stemmed by liberating, at least partially, the distribution and promotion of quality magazines from the rigors of the free market. I am aware that the market liberals will immediately respond that doing so would be injurious to the quality of content; that what is, and what is not of a quality worthy of publication, cannot be taken by some self-appointed officers or a "commission of the wise", but only by consumers, clients, and subscribers.

But limiting the dynamics of the market would not fully solve the problem. A declining readership cannot be stopped altogether because of the connection between the decrease in the number of readers (especially, those of the more discerning, specialized journals) and the gradual replacement of the 'culture of knowledge' by the 'culture of skills'. Today, whole areas of social life are in the hands of the 'trained', not the 'educated'. Computer skills represent the paradigm: how many of us actually know how computers

Radikálne sa mení aj spôsob vnímania, spôsob čítania. Vzorom čítania už nie je rozbor klasického textu, kde sa cez pochopenie gramatických nuáns postupne dostaneme k zmyslu diela. Dnes musí vec byť pochopiteľná na prvý pohľad, predsa nikto sa nebude pozeráť na tú istú vec ešte raz, keď sa na nás neustále valia prúdy nového a obnoveného. Nedá sa nič robiť: žijeme v dobe, keď „paradigmou“ vnímania je listovanie novín, sledovanie televízie. Už film je „zastaralým“ médiom a obávam sa, že ho udržuje pri živote už len nostalgia, nie vedomie, že ide o osobitný spôsob objavovania sveta.

Vydávanie náročného časopisu je plavbou proti prúdu. Zároveň je to však plavba v toku, ktorý sa môže otočiť. Možno to znie staromódne, no neviem si predstaviť, že by spoločnosť, ktorá by celú svoju existenciu zverila len „kultúre zručností“, dokázala dlhodobo prežiť. Teda spoločnosť, kde by sa o všetkom podstatnom rozhodovalo medzi demagógiou politikov a poznámkami novinárov. Existencia „tretieho“ hlasu je nevyhnutnou podmienkou „trvalo udržateľného vývoja“ slovenskej spoločnosti. A to je úloha, ktorá je mimo sporu „generačný konflikt“.

Peter Župník: *Konvalinky / Lilies from the Valley*

actually work? Notwithstanding our ignorance, we are usually able to operate one when we find it useful or necessary. That means we know 'how' to use it, but we do not know why it is so... Or, to take another example, the entire media sector is today a sphere of the 'trained'. A similar situation has taken hold in politics and even the modern economic sector is able, at least to a certain extent, to get by on the contributions of those who 'learned while doing it'. Here, we are getting to the core of the matter: a "trainee" does not need a text about principles. What he needs is a guidebook or a how-to manual, and even these are referred to only when everything else has failed.

Ways of perceiving and methods of reading have also been changing recently. Reading as an analysis of a classical text, gradually revealing the meaning of the work through the understanding of grammatical nuances, is no longer an accepted paradigm. Overloaded as we are by the never-ending flow of the new and renewed, we expect everything to be understandable at first glance, few having the time or inclination to bother to look at the same thing twice. What can one do? We live in times in which leafing through newspapers and watching TV has become the 'paradigm' of perception. Even the serious film has, in a sense, become an old-fashioned medium, and I am afraid it has been kept alive only by nostalgia and not by the awareness that it is a unique way of exploring the world.

The publication of a specialized journal with aspirations to quality today means sailing against the stream. However, at the same time a stream that can be reversed. Probably this view will seem tired and worn-out, but I remain sceptical that a society that entrusts its existence only to the 'culture of skills' is capable of surviving in the long run. It would be the kind of society where the crucial decisions would be based on information derived from the demagoguery of politicians and the sound-bites of journalists. The existence of a 'third voice' is an inevitable condition for the 'sustainable development' of Slovak society. And that is a task that goes far beyond the problem of the generation gap.